

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гринь Т. Г. Правове регулювання працевлаштування в Україні та за кордоном: порівняльно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2016. 231 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К.; Ірпінь: Перун, 2004. 1140 с.
3. Кулакова С. В. Некоторые правовые вопросы трудоустройства в Российской Федерации: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. М., 2003. 205 с.
4. Долова А. З. Юридические факты в трудовом праве: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.05. М., 2009. 381 с.
5. Расулов З. С. Правовое регулирование трудоустройства в новых условиях хозяйствования : (На материалах Республик Узбекистан и Беларусь): дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Моск. юрид. ин-т. Москва, 1992. 158 с.
6. Яшурина Е. В. Основные особенности правоотношений по трудоустройству в России: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Пермь, 2003. 178 с.
7. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 24. Ст. 243.
8. Алексеев С. С. Проблемы теории права: курс лекций в 2 т. Т. 1. Основные вопросы общей теории социалистического права. С., 1972. 396 с.

УДК 349.2:364 (477)

DOI: 10.32751/2617-5967-2022-02-14

Маковський Д. В.

*здобувач кафедри правознавства юридичного
факультету Східноукраїнського національного
університету імені Володимира Даля*

**СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОСОБОВОГО СКЛАДУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ ТА
ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ**

Стаття присвячена аналізу чинного законодавства України, яким врегульовано питання соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Окреслено систему нормативно-правових актів, відповідно до яких здійснюється унормування досліджуваного питання. Розглянуто міжнародно-правові акти, якими закладено підвалини для подальшої побудови нормативно-правового регулювання соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України відповідно до внутрішньодержавного законодавства України. Виокремлено недоліки та особливості законодавства, яким встановлені правові норми щодо соціального забезпечення визначеного кола осіб. Зокрема, наголошено на тому, що нормативно-правовому регулюванню соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України на сьогодні бракує єдиної термінології, єдиних принципів правового регулювання, систематизації усіх наявних соціальних гарантій

особового складу, обґрунтованості їхнього ресурсного забезпечення, а також чіткого унормування обов'язку держави щодо постійного та неухильного підвищення таких соціальних стандартів.

Ключові слова: соціальне забезпечення, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, соціальні стандарти, соціальні гарантії, житлове забезпечення, соціальний захист

The article is devoted to the analysis of the current legislation of Ukraine, which regulates the issue of social security for the personnel of the State Service of Special Communications and Information Protection of Ukraine. The system of normative legal acts is outlined, according to which the norming of the researched issue is carried out. The international legal acts, which lay the foundations for the further construction of normative and legal regulation of social security for the personnel of the State Service for Special Communication and Information Protection of Ukraine in accordance with the domestic legislation of Ukraine, were considered. The shortcomings and peculiarities of the legislation, which establish legal norms regarding social security of a certain circle of persons, are singled out. In particular, it was emphasized that the regulatory and legal regulation of social security for the personnel of the State Service of Special Communications and Information Protection of Ukraine currently lacks unified terminology, unified principles of legal regulation, systematization of all available social guarantees of the personnel, the justification of their resource provision, and as well as a clear regulation of the state's duty to constantly and steadily improve such social standards.

Keywords: social security, State Service for Special Communication and Information Protection of Ukraine, social standards, social guarantees, housing security, social protection

Постановка проблеми. На сьогодні питанню соціального забезпечення у доктрині присвячується дедалі більше уваги. Вчені як сфери соціального забезпечення, так і дотичних дисциплін, усвідомлюючи нагальність реформування окресленої сфери, перетворення її на більш ефективну, запровадження у соціальному забезпеченні сучасних загальноновизнаних механізмів перерозподілу благ, формування джерел соціального забезпечення, визначення кола соціальних ризиків тощо, всебічно досліджують наведені питання, пропонуючи авторські шляхи вирішення існуючих проблем. Невід'ємною та однією із першочергових складових розкриття стану соціального забезпечення та його ефективності, є аналіз стану законодавства у визначеній сфері, а також висвітлення його специфіки не лише за змістом, а й стосовно юридичної техніки, використання юридичних конструкцій тощо.

Не є винятком і така спеціальна сфера соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливостей правового регулювання соціального забезпечення в Україні більшою чи меншою мірою торкалися напрацювання усіх вчених доктрини соціального забезпечення. Серед них: І.О.Гуменюк, А.Л.Клименко, Н.Р.Нижник, С.М.Прилипка, Б.І.Сташків, О.В.Тищенко, І.Ю.Хомич, Г.І.Чанишева, Л.П.Шумна, О.М.Ярошенко та інші. Окремі питання правового регулювання соціального забезпечення спеціальних категорій осіб (поліцейських, державних службовців) висвітлювалися у роботах як А.П.Ільченко, О.Ю.Кисіль, М.А. Невмержицької, В.С. Тарасенко, М.М.Шумила та ін.

Невирішені раніше проблеми. Наразі бракує системних та спеціальних напрацювань з приводу особливостей правового регулювання соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Метою даної статті є висвітлення особливостей правового регулювання соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Виклад основного матеріалу. Висвітлення обраної проблематики варто розпочати з аналізу міжнародно-правових актів, якими встановлені загальновизнані соціальні стандарти та гарантії у визначеній сфері. Серед таких міжнародно-правових актів насамперед варто зазначити Загальну декларацію прав людини, прийняту і проголошену Генеральною Асамблеєю ООН 10.12.1948 р. Відтак, на законодавчому рівні нею вперше були визначені стандарти соціального забезпечення. Згідно її положень, кожна людина, як член суспільства, має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави (ст. 22), кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини; материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу [1; 2, с.99].

О.М.Ярошенко зауважує, що наведений постулат розвинено у ст. 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. [3], за якою держави, що беруть участь у ньому, визнають право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, що передбачає достатнє харчування, одяг і житло, і на неухильне поліпшення умов життя [4, с.108].

28.06.1952 р. Міжнародна організація праці прийняла Конвенцію про мінімальні норми соціального забезпечення №102, щодо медичної допомоги, допомоги по безробіттю, допомоги по старості, допомоги в разі трудового каліцтва або професійного захворювання, сімейної допомоги, допомоги по інвалідності, допомоги у зв'язку з втратою годувальника [5]. Також основні стандарти та гарантії соціального забезпечення покладено в основу Європейського кодексу соціального забезпечення, прийнятого Радою Європи 16.04.1964 р. [6; 2, с.99]. Зокрема, правове регулювання зазначеного Кодексу стосується питань медичної допомоги, допомоги по хворобі, по безробіттю, по старості, в разі виробничої травми, допомоги сім'ям з дітьми, по вагітності та пологах, по інвалідності, в разі смерті годувальника. Закріплено нормування стандартів обрахунку розмірів та порядку надання відповідних допомог.

Таким чином, цілою низкою міжнародно-правових актів визначено загальні стандарти у сфері соціального забезпечення. Проте на сьогодні не всі з них отримали свою належну рецепцію у вітчизняному правовому полі, а також якісне втілення за положеннями чинного законодавства України. Загальний незадовільний стан законодавства про соціальне забезпечення в цілому, а також проблеми у його належній реалізації обумовлюють проблеми і у сферах надання соціального забезпечення окремим категоріям осіб. Наведені проблеми також впливають на сферу соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Також окреслена

сфера соціального забезпечення характеризується і власними особливостями законодавства.

Зокрема, на сьогодні у вітчизняній системі права соціальне забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України врегульоване цілою низкою нормативно-правових актів різної сили. Характеризуючи в цілому наведену множинність актів слід зазначити, що йдеться не про систему законодавства із взаємоузгодженими зв'язками між її елементами, єдиним понятійно-категоріальним апаратом, принципами, процедурами, стандартами. Законодавство, що регулює соціальне забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України є надзвичайно роздрібненим, загроможденим великою кількістю різних нормативно-правових актів. Така риса призводить до складнощів у його осягненні, структуруванні, пізнанні, що, у свою чергу, породжує проблеми у правотлумаченні та правозастосуванні.

Нормативно-правовому регулюванню соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України на сьогодні бракує єдиної термінології, єдиних принципів такого правового регулювання, систематизації усіх наявних соціальних гарантій особового складу, обґрунтованості їхнього ресурсного забезпечення, а також чіткого унормування обов'язку держави щодо постійного та неухильного підвищення таких соціальних стандартів, їх ефективного корегування з урахуванням розвитку суспільних відносин та відповідних змін в економіці держави, росту цін, змін у актуальності надання тих чи інших видів послуг, пільг, переваг, їх обсягу та змісту.

Відтак, найвищим актом системи національного законодавства, що регулює соціальне забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, є Конституція України. Нею визначено основоположні засади та державні гарантії щодо соціального забезпечення громадян. Серед них, кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [7].

Надалі положення про соціальне забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України деталізуються у Законах України: «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації» від 23.02.2006 №3475-IV, «Про державну службу» від 10.12.2015 №889-VIII, «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 05.10.2000 №2017-III, «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 №1058-IV, «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 №1105-XIV, «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1991 №2011-XII, «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб» від 09.04.1992 №2262-XII, Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 №2801-XII та деякі інші законодавчі акти.

Наведеними законами визначаються загальні положення щодо загальних та спеціальних соціальних гарантій особового складу Державної служби спеціального зв'язку

та захисту інформації України, серед яких гарантії щодо робочого часу та часу відпочинку, заробітної плати, грошового, матеріального, продовольчого, житлового, медичного, санаторно-курортного забезпечення, надання пільг, допомог, пенсійного забезпечення (як загального, так і спеціального). Насамперед ними визначені права щодо відповідних видів соціального забезпечення або загальний зміст соціальної гарантії.

Окремі питання соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України врегульовані указами Президента України, серед яких, зокрема, укази Президента України «Про Положення про проходження військової служби (навчання) військовослужбовцями Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України» від 31.07.2015 №463/2015, «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції» від 18.03.2015 №150/2015.

Значну частку законодавства у сфері соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України становлять постанови Кабінету Міністрів України. Ними деталізуються норми щодо обсягів, розмірів, форм, періодичності надання різних видів соціального забезпечення, соціальних гарантій особовому складу зазначеного органу. Постановами Кабінету Міністрів України визначаються конкретні процедури реалізації відповідних прав особового складу у сфері соціального забезпечення, забезпечується унормування додаткових організаційно-правових питань зазначеної сфери, питання ресурсного забезпечення тощо.

Зокрема, постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 №337 «Деякі питання грошового забезпечення окремих категорій військовослужбовців». Найбільш спеціальні норми щодо правового регулювання соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України закріплені у наказах адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Серед них, наприклад, накази: від 13.03.2018 №151 «Про затвердження Інструкції про грошове забезпечення та компенсаційні виплати військовослужбовцям Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України»; від 15.07.2019 №384 «Про затвердження Інструкції про розміри і механізм виплати надбавки військовослужбовцям, механізм нарахування надбавки державним службовцям і працівникам Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, які залучаються до підготовки рішень та висновків державних експертів з питань таємниць»

Зі свого боку, вважаємо за доцільне розглянути на конкретних прикладах окремих нормативно-правових актів особливості стану законодавства у сфері надання соціального забезпечення особовому складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Відтак, житлове забезпечення врегульоване за Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1991 №2011-ХІІ, за яким держава забезпечує військовослужбовців жилими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання жила приміщення на підставах, у межах норм і відповідно до вимог, встановлених Житловим кодексом Української РСР, іншими законами, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України [8]. За Житловим кодексом Української РСР, жилі приміщення надаються тільки громадянам, які перебувають на обліку потребуючих поліпшення житлових умов та внесені до єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов. Черговість

надання жилих приміщень визначається за часом взяття на облік (включення до списків осіб, які користуються правом першочергового одержання жилих приміщень) [9].

В той же час, за постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.2006 №1081 «Про затвердження Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями», житлові приміщення надаються військовослужбовцям у межах норм, встановлених законодавством. Питання, пов'язані із забезпеченням житлом військовослужбовців, вирішуються за місцем перебування їх на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов [10].

Згідно з наказом адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 05.01.2016 №3 «Про затвердження Інструкції про організацію забезпечення житловими приміщеннями особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України і членів їх сімей», житлові приміщення для постійного проживання надаються військовослужбовцям Держспецзв'язку та особам, звільненим з військової служби в Держспецзв'язку, які мають (мали на дату звільнення) вислугу на військовій службі (службі на посадах осіб рядового і начальницького складу Держспецзв'язку) 20 років і більше та перебувають на квартирному обліку в Держспецзв'язку, крім випадків, передбачених законодавством. Житлове приміщення для постійного проживання надається згідно із чергою. Черговість надання житлового приміщення для постійного проживання визначається за часом зарахування на облік (внесення до Списків) [11].

Висновки. Отже, на прикладі наведених вище актів законодавства, що регулюють окремі види соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації можемо виокремити особливості законодавства, яким встановлені правові норми щодо соціального забезпечення визначеного кола осіб:

1) несистемність та розпорошеність норм, які визначають конкретні види соціальних виплат, пільг, гарантій особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації;

2) брак єдиного підходу до правового регулювання соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;

3) дублювання багатьох положень та норм щодо соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України у актах різної юридичної сили;

4) неефективність юридичних конструкцій: а) застосування у переважній більшості випадків відсильних норм, за якими наведене питання має бути в подальшому врегульоване уповноваженим органом (здебільшого Кабінетом Міністрів України). У свою чергу це обумовлює мінливість норм щодо соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації; б) використання нечітких формулювань, оціночних суджень та категорій, невизначених належним чином підстав для надання видів соціального забезпечення: наприклад, преміювання військовослужбовців здійснюється «відповідно до їх особистого внеску в загальний результат служби»;

5) нерозривна прив'язка багатьох соціальних виплат особовому складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України до обсягів бюджетних асигнувань без визначення непорушних стандартів та розмірів і характеристик;

б) брак механізму індексації соціальних виплат особовому складу, що відповідатиме реальному розвитку суспільних відносин в державі, «замороження» розмірів соціальних гарантій;

7) недостатні розміри та обсяги соціального забезпечення, що не відповідають реальним потребам особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;

8) невизначеність та недостатня прозорість механізмів фінансування соціальних гарантій особовому складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, встановлення їх розмірів та обсягів, формування бюджетного запиту;

9) неефективність житлового забезпечення, в рамках якої насамперед слід акцентувати увагу на застарілості підходів до правового регулювання у наведеній сфері, що базуються на формуванні обліку громадян, що потребують поліпшення житлових умов та надання житла за чергою;

10) брак реальних механізмів реалізації прав у сфері медичного та санаторно-курортного забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Загальна декларація прав людини : Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. URL : <http://zakon.nau.ua/doc/?code>

2. Тищенко О. В. Державні соціальні стандарти та гарантії як основа соціального забезпечення в Україні. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2013. № 4. С. 97-102

3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права ООН від 16.12.1966 р. *Вісник Конституційного Суду України*. 2006. № 4.

4. Ярошенко О. М. Проблеми забезпечення конституційного права громадян на достатній життєвий рівень. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 145. С. 106-117

5. Про мінімальні норми соціального забезпечення : Конвенція Міжнародної організації праці №102 від 28.06.1952 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_011/

6. Європейський кодекс соціального забезпечення від 16.04.1964 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_329

7. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. *Голос України*. 1996. №128

8. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №15. Ст.190

9. Житловий кодекс Української РСР від 30.06.1983 р. № 5464-Х. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1983. №28. Ст.573

10. Про затвердження Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.08.2006 р. № 1081. *Урядовий кур'єр*. 2006. №146

11. Про затвердження Інструкції про організацію забезпечення житловими приміщеннями особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України і членів їх сімей : Наказ адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 05.01.2016 р. № 3. *Офіційний вісник України*. 2016. №14. Ст.137